

Asia T-42/07

The Dow Chemical Company ym. vastaan Euroopan komissio

Kilpailu – Kartellit tai muut yhteistoimintajärjestelyt – Butadienikumin ja emulsiopolymeroinnilla tuotetun styreenibutadienikumin markkinat – Päätös, jolla todetaan EY 81 artiklan rikkominen – Kilpailusääntöjen rikkomista merkitsevistä toiminnasta vastuuseen joutuminen – Sakot – Rikkomisen vakavuus ja kesto – Raskauttavat seikat

Unionin yleisen tuomioistuimen tuomio (ensimmäinen jaosto) 13.7.2011 . . . II - 4538

Tuomion tiivistelmä

- 1. Kilpailu – Unionin kilpailusäännöt – Rikkomiset – Syyksilukeminen – Emoyhtiö ja tytäryhtiöt – Taloudellinen kokonaisuus – Arviointiperusteet (EY 81 ja EY 82 artikla)*
- 2. Kilpailu – Unionin kilpailusäännöt – Rikkomiset – Syyksilukeminen – Emoyhtiö ja tytäryhtiöt – Taloudellinen kokonaisuus – Komission harkintavalta (EY 81 ja EY 82 artikla)*
- 3. Kilpailu – Hallinnollinen menettely – Komission päätös, jossa todetaan kilpailusääntöjen rikkominen – Komission velvollisuus näyttää toteen kilpailusääntöjen rikkominen ja sen kesto – Selvitysvelvollisuuden laajuus (EY 81 artiklan 1 kohta)*

4. *Kilpailu – Sakot – Sakkojen määrä – Sakkojen suuruuden määrittämisperusteet – Rikkomisen vakavuus – Yrityksen tosiasiallinen kyky aiheuttaa vahinkoa markkinoilla, joihin on vaikutettu – Mittaaminen*
(EY 81 ja EY 82 artikla; komission tiedonannon 98/C 9/03 1 kohdan A alakohdan ensimmäinen, toinen, kolmas, neljäs ja kuudes alakohta)
5. *Kilpailu – Sakot – Sakkojen määrä – Sakkojen suuruuden määrittämisperusteet – Rikkomisen vakavuus – Rikkomisen luonteeseen perustuva arviointi – Erittäin vakavat rikkomiset*
(EY 81 artikla; komission tiedonanto 98/C 9/03)
6. *Kilpailu – Hallinnollinen menettely – Väitetiedoksianto – Välttämätön sisältö – Puolustautumisoikeuksien kunnioittaminen*
(EY 81 ja EY 82 artikla)
7. *Kilpailu – Sakot – Sakkojen määrä – Sakkojen suuruuden määrittäminen – Asianomaisten yritysten jakaminen eri luokkiin – Huomioon otettava liikevaihto*
(EY 81 artiklan 1 kohta; komission tiedonannon 98/C 9/03 1 kohdan A alakohta)
8. *Kilpailu – Sakot – Sakkojen määrä – Sakkojen suuruuden määrittämisperusteet – Sakkojen varoittava vaikutus*
(EY 81 artikla; komission tiedonanto 98/C 9/03)
9. *Oikeudenkäyntimenettely – Oikeudenkäyntikulut – Korvattavat oikeudenkäyntikulut – Käsite*
(Unionin yleisen tuomioistuimen työjärjestyksen 91 artikla)

1. Siinä tapauksessa, että unionin kilpailusääntöjä rikkonut tytäryhtiö on täysin emoyhtiön omistuksessa, yhtäältä emoyhtiö voi vaikuttaa ratkaisevasti tytäryhtiön toimintaan ja toisaalta on olemassa kumottavissa oleva oletama, jonka mukaan kyseinen emoyhtiö tosiasiallisesti vaikuttaa ratkaisevasti tytäryhtiönsä

toimintaan. Tällöin riittää, että komissio osoittaa, että emoyhtiö omistaa täysin tytäryhtiön, voidakseen olettaa, että emoyhtiö käyttää ratkaisevaa vaikutusvaltaa kyseisen tytäryhtiön liiketoimintapolitiikassa. Tämän perusteella komissio voi katsoa, että emoyhtiö on yhteisvaltassa tytäryhtiölleen määrätyn sakon

maksamisesta, ellei tämä emoyhtiö, jonka asiana on kumota tämä oletama, esitä riittäviä todisteita sen osoittamiseksi, että tytäryhtiö toimii itsenäisesti markkinoilla.

2. Emoyhtiön saattaminen vastuuseen kilpailusääntöjen rikkomisesta on komission harkinnassa oleva mahdollisuus. Pelkästään se, että komissio on aiemmassa päätöskäytännössään katsonut, että asian olosuhteet eivät oikeuta sitä saattamaan emoyhtiötä vastuuseen sen tytäryhtiön toiminnasta, ei velvoita komissiota tekemään samaa arviota myöhemmässä päätöksessään.

Emoyhtiön asiana siis on kumota tämä oletama osoittamalla, että sen tytäryhtiö päättää itsenäisesti liiketoimintapolitiikastaan siten, että se ei muodosta emoyhtiön kanssa yhtä ainoaa taloudellista yksikköä ja siten EY 81 artiklassa tarkoitettua yhtä ainoaa yritystä. Emoyhtiön on erityisesti toimitettava kaikki tiedot, jotka liittyvät organisatorisiin, taloudellisiin ja oikeudellisiin yhteyksiin sen tytäryhtiöiden ja sen itsensä välillä ja joiden se katsoo osoittavan, että ne eivät muodosta yhtä ainoaa taloudellista yksikköä. Arviointia suorittaessaan unionin yleisen tuomioistuimen on nimittäin otettava huomioon kaikki toimitetut tiedot, joiden luonne ja merkitys voivat vaihdella kunkin yksittäistapauksen ominaispiirteiden mukaan.

(ks. 75 kohta)

3. Kun on kysymys EY 81 artiklan 1 kohdan rikkomisen toteuttamisesta, komission asiana on todistaa paitsi kartellin olemassaolo myös sen kesto. Kun lasketaan, kuinka kauan kilpailusääntöjen rikkominen, jonka tarkoituksena on kilpailun rajoittaminen, on kestänyt, on määritettävä, miten kauan sopimus on ollut olemassa, eli ajanjakso sen tekemisen ja päättymisen välillä. Ellei ole olemassa näyttöä, jolla voidaan osoittaa suoraan rikkomisen kesto, komission on tukeuduttava ainakin näyttöön, joka liittyy ajallisesti riittävän lähellä toisiaan oleviin tosiseikkoihin, joiden perusteella voidaan kohtuudella päätellä, että rikkominen on jatkunut keskeytyksettä tietyn kahden ajankohdan välillä.

(ks. 56, 58 ja 59 kohta)

Näin ei ole silloin, kun komissio ei esitä konkreettisia seikkoja, joiden perusteella voitaisiin todeta, että kyseessä olevan yrityksen ja kartellin muiden jäsenten välillä vallitsi yhteisymmärrys kyseessä olevana aikana, eikä silloin, kun keskusteluissa käsitellyistä asiakirjoista ei ilmene, että jokin kartellin jäsenistä olisi tosiasiallisesti esittänyt kyseessä olevalle yritykselle kilpailunvastaisen tahdonilmaisun.

4. Asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan ja EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 5 kohdan mukaisesti määrättävien sakkojen laskennassa sovellettavissa suuntaviivoissa erotetaan toisistaan vakavaa vähäisemmät, vakavat ja erittäin vakavat rikkomiset (suuntaviivojen 1 kohdan A alakohdan ensimmäinen ja toinen alakohta). Yritysten välinen erotelu toteutetaan suuntaviivojen 1 kohdan A alakohdan kolmannen, neljännen ja kuudennen alakohdan mukaisesti määrittämällä kunkin yrityksen todellisen taloudellisen kapasiteetin perusteella sen myötävaikutus kartellin menestymiseen sen luokitteluksi asianmukaiseen ryhmään.

Pelkästään se, että kartelliin osallistuneen yhtiön työntekijä siirretään jonkin toisen yhtiön palvelukseen, ei voi sinänsä merkitä sitä, että jälkimmäisestä yhtiöstä tulisi automaattisesti kartellin jäsen. Ei nimittäin voida sulkea pois sitä mahdollisuutta, että näissä olosuhteissa kyseinen työntekijä päättää olla sitouttamatta jälkimmäistä yhtiötä kilpailunvastaiseen toimintaan tai että kyseinen yhtiö toteuttaa toimenpiteitä kilpailunvastaisten toimien estämiseksi. Komission asiana on tällöin osoittaa, että yhtiö on kyseisenä aikana mainitun työntekijän aiemmissa tehtävissään hankkimien tietojen ansiosta pannut täytäntöön kartellin yhteydessä tehtyjä sopimuksia ja ettei se näin ollen ole toiminut markkinoilla itsenäisesti.

Se, miten kukin yritys todellisen taloudellisen kapasiteettinsa perusteella myötävaikuttaa kartellin menestymiseen, on erotettava suuntaviivojen 1 kohdan A alakohdan ensimmäisessä alakohdassa tarkoitetusta rikkomisen todellisesta vaikutuksesta. Tässä viimeksi mainitussa tapauksessa rikkomisen todellinen vaikutus otetaan huomioon, jos se on arvioitavissa, jotta rikkominen voidaan luokitella vakavaa vähäisemmäksi, vakavaksi tai erittäin vakavaksi. Kunkin yrityksen erillinen osuus puolestaan otetaan huomioon, jotta määritettyjen sakkojen määrät voidaan suhteuttaa rikkomisen vakavuuteen.

(ks. 88, 89, 91–93 ja 95 kohta)

Vaikka rikkomisen todellinen vaikutus ei olisikaan arvioitavissa, komissio voi siis ratkaista asian suuntaviivojen 1 kohdan

A alakohdan kolmannen, neljännen ja kuudennen alakohdan mukaisesti ja tehdä eron asianomaisten yritysten välille luokiteltuaan rikkomisen vakavaa vähäisemmäksi, vakavaksi tai erittäin vakavaksi.

(ks. 122–124 kohta)

5. Asetuksen N:o 17/15 artiklan 2 kohdan ja EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 5 kohdan mukaisesti määrättävien sakkojen laskennassa sovellettavissa suuntaviivoissa esitetystä kilpailusääntöjen erittäin vakavien rikkomusten kuvauksesta ilmenee, että sopimukset ja yhdenmukaistetut menettelyt, joilla pyritään tavoitehintojen vahvistamiseen tai markkinaosuuksien jakamiseen, voidaan jo niiden laadun perusteella määritellä ”erittäin vakaviksi”, ilman että komission pitäisi osoittaa kilpailusääntöjen rikkomisen todellinen vaikutus markkinoihin. Hintojen vahvistamista koskevat horisontaaliset kartellit kuuluvat kaikkein vakaviimpiin kilpailuoikeuden rikkomisiin, joten niitä voidaan jo sinänsä pitää erittäin vakavina.

(ks. 126 kohta)

6. Oikeus tulla kuulluksi komissiossa pidettävän hallinnollisen menettelyn yhteydessä on periaate, jonka mukaan komission sellaiselle yritykselle, jolle se aikoo määrätä seuraamuksen kilpailusääntöjen

rikkomisesta, osoittamaan väitetiedoksiantoon on sisällytettävä kyseistä yritystä vastaan esitetyt olennaiset seikat, kuten tosiseikat, joista yritystä moititaan, niiden oikeudellinen luonnehdinta ja todistusaineisto, johon komissio tukeutuu, jotta yritys voisi esittää hyödyllisesti väitteensä ja perustelunsa sitä vastaan käydyssä hallinnollisessa menettelyssä. Erityisesti sakon laskemisen osalta komissio täyttää velvoitteensa kunnioittaa yritysten oikeutta tulla kuulluksi silloin, kun se ilmoittaa väitetiedoksiannossa nimenomaisesti aikovansa tutkia, onko kyseessä oleville yrityksille määrättävä sakkoja, ja kun se ilmoittaa ne tärkeimmät tosiseikat ja oikeudelliset seikat, jotka voivat johtaa sakon määräämiseen, kuten oletetun rikkomisen vakavuuden ja keston sekä sen, että rikkomiseen on syyllistytty tahallaan tai tuottamuksesta. Tällöin se antaa yrityksille tiedot, jotka ovat tarpeen, jotta ne voivat puolustautua paitsi sitä vastaan, että niiden vahvistetaan rikkoneen kilpailusääntöjä, myös sakkojen määräämistä vastaan.

(ks. 128 kohta)

7. Kun komissio jakaa kyseiset yritykset eri luokkiin EY 81 artiklan 1 kohdan rikkomisesta määrättävien sakkojen suuruuden määrittämiseksi, kuhunkin tällä

tavoin yksilöityyn luokkaan sovellettavan kynnysluvun on oltava johdonmukainen ja objektiivisesti perusteltu. Lisäksi rikkomisen vakavuuden arvioinnissa huomioon otettaviin seikkoihin voivat tapauksen mukaan kuulua kilpailusääntöjen rikkomisen kohteena olevien tavaroiden määrä ja arvo, yrityksen koko ja taloudellinen vahvuus ja näin ollen myös se vaikutusvalta, jota yritys on voinut käyttää markkinoilla. Tästä seuraa yhtäältä, että komissio voi sakon suuruuden määrittämiseksi ottaa huomioon yhtä hyvin yrityksen kokonaisliikevaihdon, joka osoittaa – vaikkakin vain likimääräisesti ja epätäydellisesti – yrityksen kokoa ja taloudellista vahvuutta, kuin sen osan liikevaihdosta, joka kertyy kilpailusääntöjen rikkomisen kohteena olevien tavaroiden myynnistä ja joka on näin ollen omiaan osoittamaan rikkomisen laajuutta. Tästä seuraa toisaalta, ettei kummallekaan näistä luvuista pidä antaa sellaista merkitystä, joka olisi suhteeton verrattuna muihin arvioinnissa huomioon otettaviin seikkoihin, ja että sakon asianmukaisen määrän vahvistaminen ei näin ollen voi olla pelkän kokonaisliikevaihtoon perustuvan laskelman tulos.

Kun määrättävien sakkojen suhteuttamiseksi toisiinsa on käytettävä perusteena useiden samaan kilpailusääntöjen rikkomiseen osallistuneiden yritysten liikevaihtoa, huomioon otettava ajanjakso on rajattava siten, että saadut luvut ovat

mahdollisimman vertailukelpoisia. Tästä seuraa, että yritys voi vaatia, että komissio käyttää sen kohdalla perusteena muuta kuin yleisesti käytettyä ajanjaksoa, ainoastaan sillä edellytyksellä, että yritys näyttää toteen, että sen viimeksi mainittuna ajanjaksona saama liikevaihto ei erityisesti tähän yritykseen liittyvistä syistä osoita sen todellista kokoa ja taloudellista vahvuutta eikä kilpailusääntöjen rikkomisen laajuutta sen osalta.

(ks. 131 ja 133 kohta)

8. Komission valta määrätä sakkoja yrityksille, jotka tahallaan tai tuottamuksesta rikkovat EY 81 artiklaa, on yksi niistä komissiolle annetuista keinoista, joiden avulla sen on mahdollista täyttää sille yhteisön oikeudessa annettu valvontatehtävä, johon kuuluu velvollisuus noudattaa sellaista yleistä politiikkaa, jolla pyritään kilpailuasioiden osalta soveltamaan perustamissopimuksessa vahvistettuja periaatteita ja ohjaamaan yritysten toimintaa näiden periaatteiden mukaisesti. Tästä seuraa, että kun komissio arvioi kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta sakon suuruuden määrittämistä varten, sen on huolehdittava siitä, että sen toiminnalla on varoittava vaikutus erityisesti

sellaisten kilpailusääntöjen rikkomisen muotojen osalta, jotka ovat erityisen haitallisia yhteisön tavoitteiden toteuttamisen kannalta.

Varoittavuudella, jota komissiolla on oikeus tavoitella sakon määrää vahvistessaan, pyritään varmistamaan se, että yritykset noudattavat perustamissopimuksen kilpailusääntöjä harjoittaessaan toimintaansa yhteisön alueella tai Euroopan talousalueella. Näin ollen varoitavan vaikutuksen tekijää, joka voidaan sisällyttää sakon laskentaan, arvioidaan ottaen huomioon useita seikkoja eikä pelkästään kyseessä olevan yrityksen erityistilannetta. Kyseistä periaatetta sovelletaan erityisesti silloin, kun komissio on määrittänyt varoitavan vaikutuksen kertoimen, jota sovelletaan yritykselle määrättyyn sakkoon.

Tämä edellyttää, että sakon määrä muutetaan niin, että voidaan ottaa huomioon sakon tavoiteltu vaikutus sen kohteena olevalle yritykselle, jotta sakko ei ole merkityksetön tai päinvastoin liiallinen muun muassa kyseisen yrityksen taloudelliseen kykyyn nähden, niiden vaatimusten mukaisesti, jotka perustuvat yhtäältä tarpeeseen varmistaa sakon tehokkuus ja toisaalta suhteellisuusperiaatteen noudattamiseen. Suuryritys, jolla on kartellin muihin jäseniin verrattuna käytettävissään huomattavan suuria taloudellisia resursseja, voi helpommin hankkia sakkojen maksamiseen tarvittavat varat, mikä oikeuttaa – jotta sakkojen riittävä varoittava vaikutus kyseisen yrityksen suhteen toteutuisi – määräämään sille muun muassa korotuskerrointa käyttämällä suhteellisesti korkeampia sakkoja kuin samaan rikkomiseen syyllistyneelle yritykselle, jolla ei ole käytettävissään kyseisenlaisia resursseja. Kunkin kartelliin kuuluvan yrityksen kokonaisliikevaihto on erityisesti tärkeää ottaa huomioon sakon määrää vahvistettaessa.

(ks. 148–151 kohta)

9. Kulut, jotka kyseessä oleville yrityksille ovat aiheutuneet pankkitakauksen asettamisesta niille määrättyjen sakkojen määrän kattamiseksi, eivät ole asianosaisille asian käsittelystä aiheutuneita välttämättömiä kustannuksia eikä niitä siis katsota työjärjestyksen 91 artiklassa tarkoitetuiksi korvattaviksi kuluiksi.

(ks. 172 kohta)